

DOMINIK MIZERSKI

Student IV roku prawa, członek Koła Naukowego Prawa Gospodarczego i Handlowego
Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Śląski

Problematyka zaskarżania uchwał rad nadzorczych spółek kapitałowych

Wprowadzenie

Możliwość zaskarżania uchwał rad nadzorczych spółek kapitałowych przez lata była przedmiotem sporów zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie. Powodem tego stanu rzeczy jest fakt, że Kodeks spółek handlowych¹ nie zawiera przepisów regulujących tę problematykę. Okoliczność ta powoduje konieczność rozważenia dopuszczalności oraz podstaw do zaskarżania uchwał tego organu.

Analiza orzecznictwa oraz doktryny pozwala na wyodrębnienie trzech stanowisk dotyczących przedstawionej problematyki. Pierwsze z nich wykluczało możliwość zaskarżania uchwał rady nadzorczej. Drugie prezentowało pogląd o możliwości zaskarżania uchwał

¹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 505 ze zm.), dalej: k.s.h.

tego organu nadzoru w drodze analogicznego stosowania przepisów o zaskarżeniu uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych. Trzecie stanowisko, które zostało ostatecznie zaakceptowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (SN), dopuszcza zaskarżanie uchwał rady nadzorczej w drodze powództwa o ustalenie prawa. Dokonanie oceny poprawności przedstawionych stanowisk wymaga natomiast pogłębionych rozważań o charakterze teoretycznym, co jednocześnie pozwala wskazać korzyści i zagrożenia płynące z przedstawionych rozwiązań.

1. Charakter prawny uchwał rady nadzorczej spółki kapitałowej

Rada nadzorcza jest organem spółki kapitałowej, który sprawuje nadzór na działalnością spółki we wszystkich dziedzinach jej działalności (art. 219 § 1, art. 382 § 1 k.s.h.). Jej powołanie w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością jest co do zasady fakultatywne. Obligatoryjność jej powołania zaistnieje w przypadku, gdy kapitał zakładowy spółki przekroczy kwotę 500 000 zł, a liczba wspólników będzie większa niż 25 (art. 213 § 2 k.s.h.), a także gdy wynika to z przepisów szczególnych (np. z ustawy o gospodarce komunalnej²) bądź gdy tak stanowi umowa spółki. Z kolei w przypadku spółki akcyjnej powołanie rady nadzorczej jest zawsze obligatoryjne.

Ze względu na korporacyjny charakter spółek kapitałowych wola osoby prawnej wyrażana jest przez jej organy³. Ilekroć konieczne będzie wyrażanie woli przez takie organy, tylekroć wymagane będzie podjęcie przez jej członków stosownej uchwały. Kodeks spółek handlowych w stosunku do uchwał rady nadzorczej uzależnia możliwość podjęcia uchwały od spełnienia dwóch wymogów formalnych (art. 222 § 1, art. 388 § 1 k.s.h.). Wymogami tymi są: zaproszenie na posiedzenie

² Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 712 ze zm.).

³ P. Pinior, *Podjęcie uchwał wspólników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2019, s. 1 i n.

wszystkich członków rady nadzorczej oraz obecność co najmniej połowy z nich na posiedzeniu rady, na którym uchwała ma być przyjęta. Członkowie rady nadzorczej mogą brać udział w podejmowaniu uchwał rady przez oddanie swojego głosu na piśmie za pośrednictwem innego członka rady, chyba że umowa spółki lub statut stanowi inaczej (art. 222 § 3, art. 388 § 2 k.s.h.). Kodeks spółek handlowych umożliwia również podejmowanie przez radę nadzorczą uchwał w trybie pisemnym lub przy wykorzystaniu środków bezpośrednio porozumiewania się na odległość, jeżeli w umowie lub statucie nie postanowiono inaczej. Warunkiem ważności uchwał podjętych w tych trybach jest powiadomienie wszystkich członków rady nadzorczej o treści projektu uchwały oraz oddanie głosu przez co najmniej połowę członków tego organu (art. 222 § 4, art. 388 § 3 k.s.h.).

Charakter prawny uchwał rad nadzorczych spółek kapitałowych jest jednak przedmiotem sporu w doktrynie oraz orzecznictwie⁴. W sporze tym możliwe jest wyodrębnienie dwóch głównych stanowisk. Zgodnie z pierwszym z nich uchwały rady nadzorczej należy uznać za czynności prawne. Takie zapatrywanie przyjął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 lutego 2003 r.⁵, w którym uznał, że uchwały kolektywnych organów korporacyjnych osób prawnych są czynnościami prawnymi *sensu stricto*. Podobny pogląd SN przedstawił w wyroku z dnia 13 lutego 2004 r., w którym uznał uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych wyrażające wolę wywołania skutków prawnych za wielostronne czynności prawne spółki⁶.

Drugie stanowisko odmawia przyznania uchwałom rady nadzorczej charakteru czynności prawnych. W piśmiennictwie wskazuje się, że uchwały rady nadzorczej powinny być rozumiane jako czynności konwencjonalne, do których w drodze ostrożnej analogii można stosować przepisy dotyczące czynności prawnych⁷. Uchwały rady

⁴ K. Bilewska, *Przesłanki powzięcia uchwały rady nadzorczej spółki kapitałowej a jej zaskarżanie*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 6, s. 303.

⁵ Postanowienie SN z dnia 20 lutego 2003 r., II CKN 1235/00, LEX nr 109416.

⁶ Wyrok SN z dnia 13 lutego 2004 r., II CKS 438/02, Legalis nr 61355.

⁷ J. Frąckowiak, *Uchwały zgromadzeń wspólników spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007, nr 11, s. 59.

nadzorczej, podobnie jak uchwały zgromadzenia wspólników, powinny być oceniane jako zdarzenia kształtujące stosunki wewnętrzne w spółce⁸. Pogląd ten podzielił Sąd Apelacyjny w Katowicach, który w wyroku z dnia 5 listopada 2009 r. stwierdził, że nie można uznać uchwał organów osób prawnych za czynności prawne bez względu na to, czy są skierowane na zewnątrz, czy pozostają wewnętrzną sprawą danego podmiotu⁹.

Pomoc w wyjaśnieniu charakteru prawnego uchwał rady nadzorczej może stanowić podział uchwał zaproponowany przez Z. Radwańskiego¹⁰, a mianowicie podział na uchwały: wywołujące skutki zewnętrzne, wymagane do dokonania czynności prawnej oraz wywołujące skutki wewnętrzne.

Do pierwszej grupy należą uchwały, które zmierzają do wywołania skutków prawnych na zewnątrz spółki. Przykładem takiej uchwały jest zawarcie przez radę nadzorczą spółki z ograniczoną odpowiedzialnością umowy z członkiem zarządu na podstawie przyznanego jej zgodnie z przepisem art. 210 k.s.h. upoważnienia. Warunkiem wywołania skutków prawnych przez taką uchwałę jest jej zakomunikowanie oznaczonemu adresatowi w sposób określony w art. 61 Kodeksu cywilnego¹¹.

Drugą grupę stanowią uchwały, których podjęcie z mocy ustawy lub umowy warunkuje możliwość dokonania skutecznej czynności przez zarząd. Jeżeli warunek taki wynika z przepisów ustawy, to czynność prawna dokonana bez takiej zgody będzie nieważna *ex lege* (art. 17 § 1 k.s.h.), z możliwością jednak jej późniejszego potwierdzenia w terminie dwumiesięcznym od dnia złożenia oświadczenia przez spółkę. Podjęcie uchwały przez radę nadzorczą spółki

⁸ J. Frąckowiak, *Charakter prawny uchwał organów spółek kapitałowych a ich zaskarżalność*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 9, s. 33.

⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego (SA) w Katowicach z dnia 5 listopada 2009 r., I ACa 352/09, Legalis nr 241828.

¹⁰ A. Grykiel, A. Olejniczak, Z. Radwański, *Rodzaje czynności prawnej*, [w:] A. Olejniczak, Z. Radwański (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2019, s. 255 i n.

¹¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1145 ze zm.), dalej: k.c.

kapitałowej będzie w przedstawionej sytuacji składnikiem czynności prawnej. Brak jej podjęcia będzie skutkować nieważnością czynności prawnej, z zastrzeżeniem art. 17 § 2 k.s.h.¹² Jeżeli warunek użycia uchwały rady nadzorczej na dokonanie czynności prawnej wynika z postanowień umownych albo statutowych, to dokonanie takiej czynności bez tej zgody będzie jednak ważne (art. 17 § 3 k.s.h.).

Z. Radwański wyróżnia ponadto uchwały wywołujące skutki wewnętrzne. Należą do nich m.in. uchwały rady nadzorczej w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia sprawozdania zarządu z działalności spółki i sprawozdania finansowego. Takie uchwały, jak się wydaje, nie mogą być jednak zakwalifikowane jako czynności prawne.

Na tle powyższego należy stwierdzić, że tylko uchwały rady nadzorczej zmierzające do wywołania skutków prawnych w postaci zmiany, uchylecia lub ustania stosunku prawnego mogą być uznane za czynności prawne. Są one jednak, podzielając pogląd wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2003 r., szczególnie przykładem czynności prawnej *sensu stricto*. Mogą dojść do skutku jedynie wola większości uczestników czynności prawnej wyrażonej przez akt głosowania, a nie na podstawie zgodnej woli umawiających się stron. Tylko w przypadku uchwał rady nadzorczej wywołujących skutki prawne będzie można stosować do nich w części nieuregulowanej w Kodeksie spółek handlowych przepisy Kodeksu cywilnego o czynnościach prawnych¹³.

¹² Skutki prawne czynności prawnej dokonanej bez wymaganej zgody rady nadzorczej wyrażonej w formie uchwały są przedmiotem sporu w doktrynie. Część komentatorów jest zdania, że w przypadku następczego wyrażenia zgody dojdzie do konwalidacji bezwzględnie nieważnej czynności prawnej (J. Strzępka, E. Zielińska, *Komentarz do art. 17*, [w:] J. Strzępka (red.), *Kodeks Spółek Handlowych. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 78–80; A. Szumański, *Komentarz do art. 17*, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja (red.), *Kodeks spółek handlowych*, t. 1: *Komentarz do artykułów 1–150*, Warszawa 2012, s. 338–344. Część doktryny wyraża pogląd, zgodnie z którym w takim przypadku powstanie stan bezskuteczności zawieszony, a brak potwierdzenia czynności w terminie dwumiesięcznym skutkować będzie nieważnością – tak np. J. Frąckowiak, *Komentarz do art. 17*, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks spółek handlowych*, t. 1: *Komentarz do art. 1–150*, LEX/el. 2018.

¹³ K. Strzelczyk, *Komentarz do art. 17*, [w:] R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski (red.), *Kodeks Spółek Handlowych. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 406.

2. Stanowisko wyłączające możliwość zaskarżenia uchwał rady nadzorczej

Stanowisko negujące dopuszczalność zaskarżenia uchwał rad nadzorczych prezentowane było w orzecznictwie Sądu Najwyższego w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia¹⁴ na gruncie regulacji Kodeksu handlowego¹⁵. Było ono oparte na literalnym brzmieniu przepisów tego aktu prawnego, w którym, podobnie jak w obecnie obowiązującym Kodeksie spółek handlowych, brak było przepisów regulujących przesłanki oraz tryb zaskarżenia uchwał rady nadzorczej. W uchwale z dnia 1 września 1993 r. Sąd Najwyższy uznał, że „uchwały rady nadzorczej o odwołaniu i powołaniu członków zarządu jednoosobowej spółki akcyjnej Skarbu Państwa nie mogą być zaskarżane w drodze powództwa”. Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził brak możliwości powoływania się na przepis art. 413 k.h., argumentując, że tylko uchwały walnego zgromadzenia mogą zostać unieważnione w drodze powództwa wytoczonego przeciw spółce. Nie dopuścił on możliwości analogicznego stosowania przepisów regulujących zaskarżanie uchwał zgromadzenia do uchwał organów nadzorów. W komentowanej uchwale SN wyraził również pogląd, zgodnie z którym odwołanemu uchwałą rady nadzorczej członkowi zarządu przysługiwało wyłącznie prawo zgłoszenia sprzeciwu zgromadzeniu wspólników bez możliwości sądowej kontroli prawidłowości podjęcia takich uchwał w drodze powództwa o unieważnienie. Komentatorzy prezentowali jednak odmienne stanowisko niż Sąd Najwyższy. Dopuszczali możliwość zaskarżenia uchwał rady nadzorczej w drodze powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwały rady nadzorczej w trybie art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego¹⁶.

¹⁴ Uchwała SN z dnia 1 września 1993 r., III CZP 114/93, LEX nr 3985; Uchwała SN z dnia 30 kwietnia 1999 r., III CZP 61/98, LEX nr 35745.

¹⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks Handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.), dalej: k.h.

¹⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.), dalej: k.p.c.; por. A. Kidyba, *Komentarz do art. 222*, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2005, Legalis/el.; A. Szumański, *Komentarz do art. 222*, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1-4. Warszawa 2005, Legalis/el.

W piśmiennictwie wskazuje się obecnie, że pomięcie przez ustawodawcę uregulowania trybu zaskarżania uchwał rady nadzorczej można było uznać za celowe¹⁷, jako prowadzące do uniemożliwienia zaskarżania uchwał tego organu, które mają charakter wykonawczy, w przeciwieństwie do uchwał zgromadzenia wspólników.

Prezentowany pogląd Sądu Najwyższego należy ocenić krytycznie. Nie stwarzał on możliwości zaskarżania uchwał rady nadzorczej, pozostawiając tym samym pełną swobodę temu organowi nadzoru w kształtowaniu m.in. składu osobowego zarządu. Ponadto, pomimo nieważności uchwały ze względu na sprzeczność z prawem, uchwała taka mogła nadal pozostać w obrocie.

3. Zaskarżanie uchwał rady nadzorczej w drodze analogicznego stosowania przepisów o zaskarżeniu uchwał zgromadzenia wspólników

Pogląd o dopuszczalności stosowania odpowiednio przepisów art. 249–252 k.s.h.¹⁸ do zaskarżania uchwał rady nadzorczej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przedstawił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 stycznia 2009 r.¹⁹ Argumentując poprawność przedstawionego stanowiska, Sąd wskazał na istniejącą lukę prawną w postaci braku regulacji kodeksowych dotyczących możliwości zaskarżania uchwał rad nadzorczych. Zdaniem SN, skoro jednak ustawodawca uregulował tryb zaskarżania uchwał zgromadzenia wspólników, to istniała też możliwość analogicznego stosowania przywołanych powyżej przepisów do zaskarżania uchwał rady nadzorczej. Wskazał on również, że celem tych przepisów jest zapewnienie bezpieczeństwa obrotu oraz ochrona stabilności stosunków spółki. Środkiem do realizacji tych celów ma być eliminacja ograniczenia dopuszczalności zaskarżania uchwał.

¹⁷ R. Kwaśnicki, P. Frelak, *Konstytutywny charakter wyroku stwierdzającego nieważność uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej/zasady zaskarżania uchwał zarządu, rady nadzorczej i komisji rewizyjnej*, „Dodatek. Monitor Prawniczy” 2014, nr 1, s. 5–6.

¹⁸ W drodze analogii możliwe było także stosowanie odpowiednio art. 422–425 k.s.h. do zaskarżania uchwał rady nadzorczej spółki akcyjnej.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 20 stycznia 2009 r., II CSK 419/08, LEX nr 491555.

Przyjęcie tego stanowiska wymagało rozstrzygnięcia, jaki jest termin do zaskarżania uchwał rady nadzorczej oraz komu przysługuje legitymacja do inicjowania sądowej kontroli takich uchwał. W tym zakresie za celowe uznano analogiczne stosowanie terminów dotyczących zaskarżania uchwał zgromadzenia wspólników oraz zgromadzenia akcjonariuszy, uzasadniając to zapewnieniem bezpieczeństwa obrotu²⁰.

Uprawnionymi do zaskarżania uchwał zgromadzenia wspólników oraz walnego zgromadzenia są organy spółki kapitałowej, ich poszczególni członkowie oraz wspólnicy i akcjonariusze, z tym jednak zastrzeżeniem, że dopuszczalność zaskarżania uchwał przez wspólników oraz akcjonariuszy uzależniona jest od spełnienia określonych w ustawie wymagań (art. 250 pkt 2–5 i art. 422 pkt 2–4 k.s.h.). Analogiczne stosowanie tych przepisów do zaskarżania uchwał rady nadzorczej prowadziłoby do stwierdzenia, że wskazanym podmiotem będzie przysługiwać to prawo. Przedstawione rozumowanie nie jest do końca poprawne. Bez wątplenia, prawo poddawania sądowej kontroli prawidłowości uchwał rady nadzorczej należałoby przyznać zarządowi oraz poszczególnym jego członkom. Jednocześnie Sąd Najwyższy w omówionym już wyroku z dnia 20 stycznia 2009 r. stwierdził, że odwołany członek organu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie ma możliwości kwestionowania uchwał rady nadzorczej. Jego zdaniem pozbawienie odwołanego członka organu możliwości zaskarżania uchwał rady nadzorczej wynikało z konieczności utrzymania stabilności stosunków prawnych oraz bezpieczeństwa obrotu. Takie zapatrywanie SN, zdaniem doktryny, należało uznać za błędne. W piśmiennictwie wskazywano, że nie miało ono oparcia na gruncie przepisów prawa. Ponadto zamiast wpływać na przywołaną przez Sąd stabilność stosunków oraz bezpieczeństwo obrotu, powodowało skutek odwrotny w postaci ich destrukcji. Oznaczało również, że mimo ewidentnej sprzeczności uchwały rady nadzorczej z prawem brak było możliwości poddania jej kontroli sądu²¹.

²⁰ K. Bilewska, op. cit., s. 308.

²¹ A. Pęczyk-Tofel, M. Tofel, *Dopuszczalność zaskarżania uchwał przez byłych członków zarządu – glosa – II CSK 419/08, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 23, s. 1288.*

Możliwość zaskarżania uchwał zarówno przez samą radę nadzorczą, jak i jej członków była przedmiotem wątpliwości. W drodze analogii przyznano jednak członkom rady niedopuszczonym do udziału w głosowaniu, głosującym przeciwko uchwale i żądającym zaprotokołowania zgłoszonego sprzeciwu prawo zaskarżania uchwał tego organu. Odrębną kwestią wymagającą analizy była możliwość zaskarżania uchwał rady nadzorczej spółki kapitałowej przez jej wspólników lub akcjonariuszy. Legitymacja tych podmiotów do zaskarżenia takich uchwał była uzależniona od naruszenia ich praw udziałowych. Przyznanie im prawa do zaskarżania wszystkich uchwał, bez konieczności spełnienia dodatkowych przesłanek, nie odpowiadałoby analogicznemu stosowaniu przepisów dotyczących zaskarżania uchwał zgromadzenia wspólników²².

4. Zaskarżanie uchwał rady nadzorczej spółki w drodze powództwa o ustalenie prawa na podstawie art. 189 k.p.c.

Dopuszczalność zaskarżenia uchwał rady nadzorczej na podstawie powództwa o ustalenie prawa na podstawie art. 189 k.p.c. przez lata była akceptowana przez doktrynę. Komentatorzy wskazywali, że w przypadku sprzeczności uchwały rady nadzorczej z prawem istniała możliwość poddania jej sądowej kontroli w drodze powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa na podstawie art. 189 k.p.c. oraz art. 58 k.c.

Przedstawione stanowisko doktryny z biegiem lat przyjmowane było stopniowo przez orzecznictwo. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 stycznia 2009 r.²³, mimo opowiedzenia się za zaskarżaniem uchwał rady nadzorczej w drodze analogicznego stosowania przepisów regulujących zaskarżanie uchwał zgromadzenia wspólników, nie odmówił zastosowania art. 189 k.p.c. do zaskarżania uchwał rady

²² K. Bilewska, op. cit., s. 308.

²³ Wyrok SN z dnia 20 stycznia 2009 r., II CSK 419/08, LEX nr 491555.

nadzorczej²⁴. Zdaniem Sądu skorzystanie z przedstawionego środka kontroli legalności uchwał rady powinno mieć charakter subsydiarny. Powód w pierwszej kolejności powinien dochodzić ochrony swojego interesu prawnego w drodze bardziej skonkretyzowanego powództwa (np. o zapłatę). Jedyne w przypadku braku skuteczności w przedstawionym sposobie ochrony swoich praw powód powinien wytoczyć powództwo o ustalenie.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 lutego 2010 r. opowiedział się za możliwością zaskarżania uchwał rady nadzorczej w drodze powództwa o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c. oraz oceną ich jako sprzecznych z prawem na podstawie art. 58 § 1 i 2 k.c.²⁵ Sąd, dokonując argumentacji poprawności przedstawionego powyżej poglądu, powołał się m.in. na treść art. 17 pkt 4 k.p.c. W jego ocenie właściwość sądu okręgowego dotycząca rozpoznania powództwa o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwał organów osób prawnych rozciąga się również na uchwały rady nadzorczej jako, bez wątpienia, organu osoby prawnej.

Przedstawione stanowisko SN, ze względu na treść art. 2 k.s.h., który nakazuje stosować wprost lub odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego w sprawach nieuregulowanych w przepisach Kodeksu spółek handlowych, należy uznać za prawidłowe²⁶. Konstrukcja zaskarżania uchwał rady nadzorczej w drodze powództwa o ustalenie prawa daje podmiotom legitymowanym odpowiedni instrument kontroli legalności uchwał tego organu.

Dopuszczalność zaskarżania uchwał organów nadzorczych spółek kapitałowych, a także zarządów spółek przyjął ostatecznie SN w uchwale siedmiu sędziów z dnia 18 września 2013 r.²⁷, nadając jej moc zasady prawnej.

²⁴ M. Chomiuk, *Zaskarżanie uchwał rady nadzorczej w spółkach kapitałowych. Glosa do wyroku SN z dnia 20 stycznia 2009 r., II CSK 419/08*, „Glosa. Prawo gospodarcze w orzeczeniach i komentarzach” 2011, nr 1, s. 22 i n.

²⁵ Wyrok SN z dnia 18 lutego 2010 r., II CSK 449/09, LEX nr 6564464.

²⁶ R.L. Kwaśnicki, M. Romatowska, *Zaskarżanie uchwał rad nadzorczych (zarządów) spółek kapitałowych – glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18.02.2010 r. (II CSK 449/09)*, „Glosa. Prawo gospodarcze w orzeczeniach i komentarzach” 2010, nr 4, s. 54.

²⁷ Uchwała SN z dnia 18 września 2013 r., III CZP 13/13, LEX nr 1363174.

Kwestią wymagającą odrębnej analizy jest zakres przedmiotowy uchwał rady nadzorczej, które mogą zostać zaskarżone na podstawie powództwa o ustalenie lub nieistnienie stosunku prawnego. Nie ulega wątpliwości, że w drodze tego powództwa mogą zostać zaskarżone w szczególności uchwały rady nadzorczej mające postać czynności prawnej i zmierzające do wywołania skutków prawnych w zakresie stosunków prawnych²⁸. Konieczne jest jednak wyjaśnienie, czy przedmiotem powództwa o ustalenie może być sama uchwała rady nadzorczej jako wynik kolektywnego głosowania jej członków, czy przedmiotem tego powództwa może być wyłącznie stosunek prawny powstały w wyniku jej podjęcia.

W doktrynie przeważa pogląd, zgodnie z którym na podstawie art. 189 k.p.c. możliwe jest dochodzenie ustalenia istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego, co do którego uchwała miała wyrzucić skutek prawny²⁹. W żądaniu tym mieści się natomiast powództwo o stwierdzenie nieważności samej uchwały³⁰. Stanowisko to potwierdził w uchwale z dnia 18 września 2013 r. Sąd Najwyższy³¹, opowiadając się w niej za szeroką wykładnią art. 189 k.p.c. Przyjęcie takiego stanowiska stwarza podmiotom legitymowanym do wytoczenia takiego powództwa większą możliwość poddawania prawidłowości uchwał rady nadzorczej ocenie sądów.

W orzecznictwie SN można spotkać się również ze stanowiskiem, zgodnie z którym powództwo o ustalenie prawa może dotyczyć także stwierdzenia nieważności uchwał rady nadzorczej, nawet w przypadku gdy nie można jej rozpatrywać w charakterze czynności prawnej. Dokonując argumentacji przedstawionego poglądu, Sąd ten wskazał, że zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 1990 r.³² przedmiotem takiego powództwa może być ustalenie ważności zarówno

²⁸ K. Bilewska, op. cit., s. 308.

²⁹ K. Strzelczyk, *Komentarz do art. 222*, [w:] R. Potrzebszcz, T. Siemiątkowski (red.), op. cit., s. 407.

³⁰ J. Sakławski, *Zakres powództwa o ustalenie jako instrumentu prawnego eliminacji wadliwej uchwały rady nadzorczej spółki akcyjnej*, „Dodatek. Monitor Prawniczy” 2015, nr 13, s. 14.

³¹ Uchwała SN z dnia 18 września 2013 r., III CZP 13/13, Legalis nr 731228.

³² Uchwała SN z dnia 26 lipca 1990 r., III CZP 38/90, Legalis nr 26998.

umów, jak i uchwał. Wskazał ponadto, że powództwo o ustalenie może zmierzać też do ustalenia faktów prawotwórczych³³.

Konieczne jest również ustalenie podstaw do stwierdzenia nieważności uchwał rady nadzorczej w drodze powództwa o ustalenie prawa. Zgodnie z przedstawionym orzecznictwem nieważność uchwał rady nadzorczej będzie zachodzić w przypadku ich sprzeczności z ustawą lub w przypadku uchwał mających na celu obejście ustawy (art. 58 § 1 k.c.) Przedstawioną sankcją będą obciążane także uchwały sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). Wydaje się natomiast, że w przypadku sprzeczności uchwały rady nadzorczej z umową lub regulaminem rady tego organu uchwała nie będzie nieważna. Podjęcie takiej uchwały będzie zaś uzasadniało odpowiedzialność odszkodowawczą oraz organizacyjną członków rady nadzorczej³⁴.

Kwestią wymagającą rozważenia jest problematyka legitymacji materialnej do wytoczenia powództwa o ustalenie, której istnienie jest uzależniane od posiadania interesu prawnego. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 14 lipca 2015 r.³⁵, interes prawny zachodzi, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. Uzależnienie powództwa od ustalenia interesu prawnego należy pojmować elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni pojęcia interesu prawnego, konkretnych okoliczności danej sprawy i tego, czy w drodze powództwa o świadczenie czy o ukształtowanie strona może uzyskać pełną ochronę swoich praw. Poza tym pojęcie interesu prawnego powinno być interpretowane z uwzględnieniem szeroko pojmowanego dostępu do sądów w celu zapewnienia ochrony prawnej.

Z powództwem z art. 189 k.p.c. może zatem wystąpić każdy, kto wykaże opisany interes prawny w stwierdzeniu istnienia lub nieistnienia

³³ Uchwała SN z dnia 30 grudnia 1968 r., III CZP 103/68, Legalis nr 13780.

³⁴ T. Szczurowski, *Wadliwość uchwał rady nadzorczej spółki kapitałowej*, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 19, s. 1015 i n.

³⁵ Wyrok SA w Katowicach z dnia 14 lipca 2015 r., I ACa 268/15, LEX nr 1781924.

uchwały rady nadzorczej³⁶. Członkowie organów spółki będą mogli wytoczyć to powództwo w przypadku wykazania przez nich interesu prawnego. Prawo takie należy przyznać także wspólnikom i akcjonariuszom, ale jedynie pod warunkiem, że skarżona przez nich uchwała wpływa na ich prawa członkowskie. Podkreślił to wyraźnie Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 18 września 2013 r. (powołując się też na wyrok SN z dnia 14 marca 2012 r.³⁷), gdzie wskazał, że każdy wspólnik ma interes prawny w zaskarżeniu uchwały rady nadzorczej, jeżeli uchwała ta wywołuje skutki w sferze jego praw członkowskich, przy czym nie wystarczy samo powołanie się na dążenie do prawidłowego kształtowania ładu organizacyjnego spółki, gdyż przestrzeganie legalności pozostaje w gestii jej organów, lecz konieczne jest wykazanie, że zaskarżona uchwała rady nadzorczej rodzi konkretne skutki w sferze praw powoda jako wspólnika.

Wydaje się ponadto, że prawo do wytoczenia powództwa z art. 189 k.p.c. można przyznać także osobom trzecim, jeżeli uchwały rady nadzorczej wywołują skutki prawne rzutujące na ich sytuację prawną³⁸.

W doktrynie prezentowane jest też stanowisko, zgodnie z którym prawo do wytoczenia omawianego powództwa powinno być ograniczone czasowo. W piśmiennictwie postuluje się, aby powództwo wniesione ze zwłoką zostało oddalone na podstawie art. 5 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h. Również Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 września 2013 r. wskazał, że instrumentem sprzeciwu wobec wytoczenia powództwa po upływie znacznego czasu od daty powzięcia kwestionowanej uchwały jest dokonanie przez sąd oceny takiego zachowania powoda z zastosowaniem art. 5 k.c., a więc dokonanie oceny, czy powód, wytaczając tak późno powództwo, nie nadużył swego prawa podmiotowego.

Pogląd taki należy uznać za słuszny. Takie ograniczenie służy zapewnieniu większej dyscypliny podmiotom uprawnionym do wytoczenia omawianego powództwa. Wpływa też pozytywnie na zapewnienie

³⁶ M. Chomiuk, *Komentarz do art. 222*, [w:] Z. Jara (red.), *Kodeks Spółek Handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis/el.

³⁷ Wyrok SN z dnia 14 marca 2012 r., II CSK 252/11, LEX nr 1168726.

³⁸ K. Bilewska, op. cit., s. 309.

bezpieczeństwa obrotu. Należy przyjąć, że w przypadku wniesienia powództwa po znacznym upływie czasu od podjęcia uchwały przez radę nadzorczą w ocenie sądu może zostać ono zakwalifikowane jako nadużycie prawa procesowego, co w ostateczności może doprowadzić do jego oddalenia.

Podsumowanie

Poglądy doktryny oraz orzecznictwa na temat dopuszczalności i podstaw zaskarżania uchwał rady nadzorczej ewoluowały od braku możliwości zaskarżania takich uchwał, poprzez ich zaskarżanie przez analogiczne stosowanie przepisów o zaskarżaniu uchwał zgromadzenia wspólników, aż do pełnego uznania możliwości ich zaskarżania w drodze powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa.

Otwarta pozostaje jednak kwestia zakresu uchwał rad nadzorczych możliwych do zaskarżania w drodze powództwa o ustalenie prawa. Przedstawiona problematyka dotyczy także niejasnego charakteru prawnego takich uchwał. W szczególności jest to próba ustalenia, czy wszystkie takie uchwały można uznać za czynności prawne, czy też do przyznania im takiego charakteru wymagane jest spełnienie przez nie szczególnych kryteriów i celów, dla których je podjęto. Część piśmiennictwa wskazuje, że tylko stosunki prawne powstałe w wyniku podjęcia uchwał mogą być zaskarżane w drodze powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa, część, że sama uchwała będąca czynnością prawną kwalifikuje się do ich zaskarżania, kolejna zaś, że wszystkie uchwały mogą być poddane sądowej kontroli.

Przedstawiona w opracowaniu złożoność problematyki co do możliwości zaskarżania takich uchwał pozwala przypuszczać, że również w przyszłości stanowiska doktryny oraz orzecznictwa mogą ulec zmianie.

Filing an appeal against resolutions of supervisory boards in companies

Summary

The article presents issues connected with the problem of legal character of resolutions of supervisory board in capital companies and the basis for filing an appeal against them. The paper refers to the variability of doctrine and jurisprudence views on the presented issue. The views evolved from the inability to file an appeal against resolutions of supervisory boards in companies, through the admissibility of the appeal by applying relevant provisions concerning resolutions of general meetings in companies, up to the standpoint regarding the possibility of appealing against them by bringing an action for establishment. The article indicates also benefits and risks of adopting one of the presented positions.